

Sågtorp 2, Täby

Sågtorp 2
Täby socken
Täby kommun
Uppland
Tomas Ekman

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

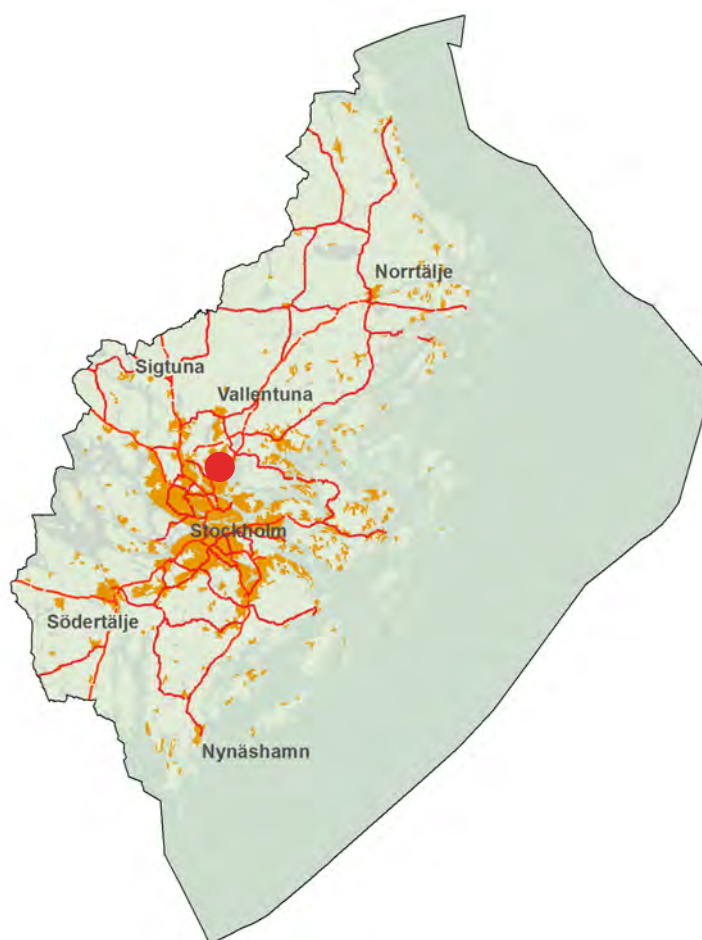
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-60904 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Stockholm län med platsen för
utredningen markerad i rött.*

© 2022 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2022:16

Författare	Tomas Ekman
Grafisk form	Sabina Larsson
Omslagsfoto	Igenläggning av schakt inom objekt 2.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2022:16

ARKEOLOGISK UTREDNING

Sågtorp 2, Täby

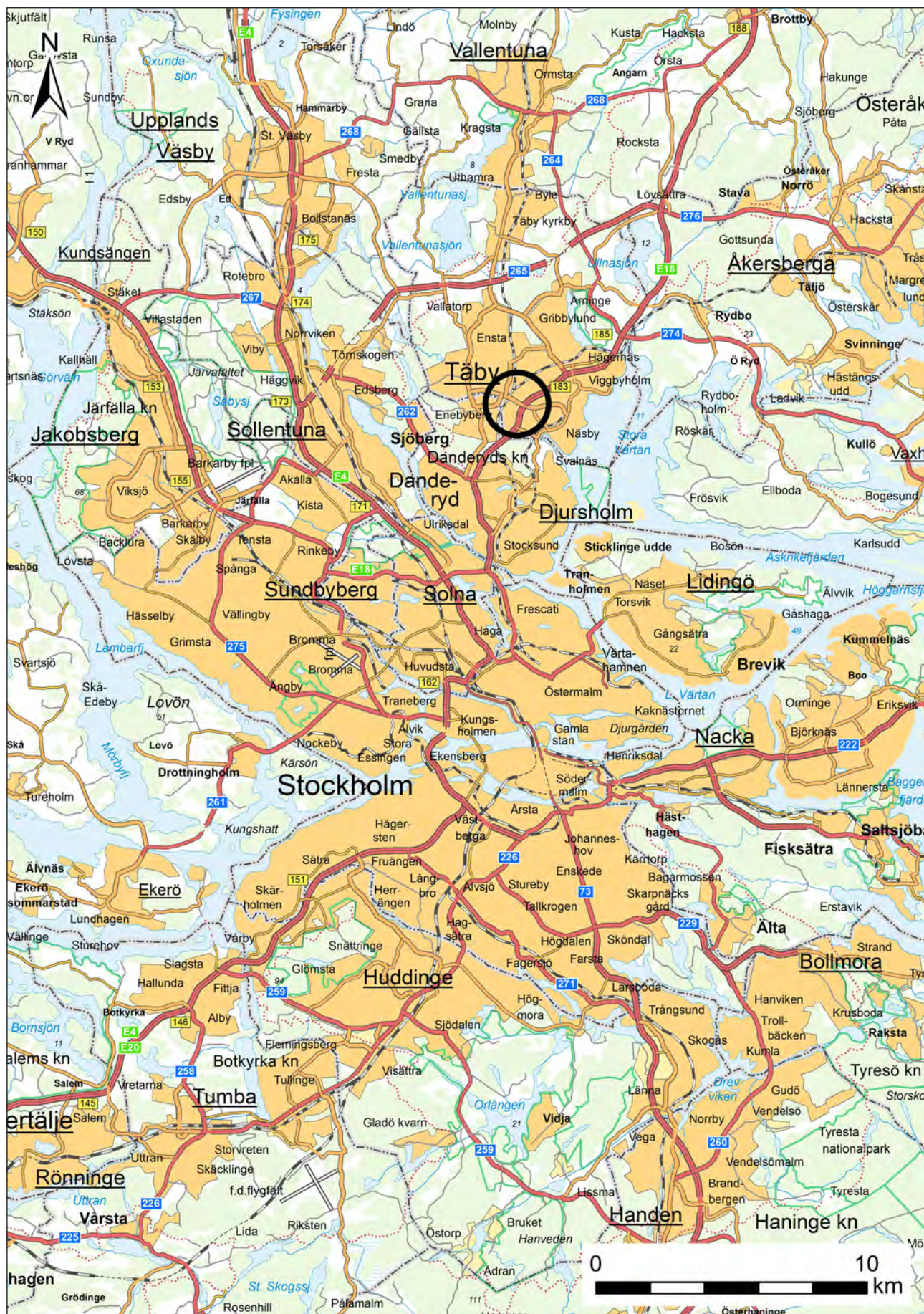
Sågtorp 2
Täby socken
Täby kommun
Uppland

Tomas Ekman

Lst dnr 431-60600-2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	7
Syfte och målgrupper	9
Metod och genomförande	9
Resultat	11
Ettapp 1	11
Objekt 1	12
Objekt 2	13
Ettapp 2	14
Objekt 1	14
Objekt 2	14
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	16
Referenser	17
Tekniska och administrativa uppgifter	18

Figur 1. Karta som visar platsen för utredningen. Skala 1:250 000.

SAMMANFATTNING

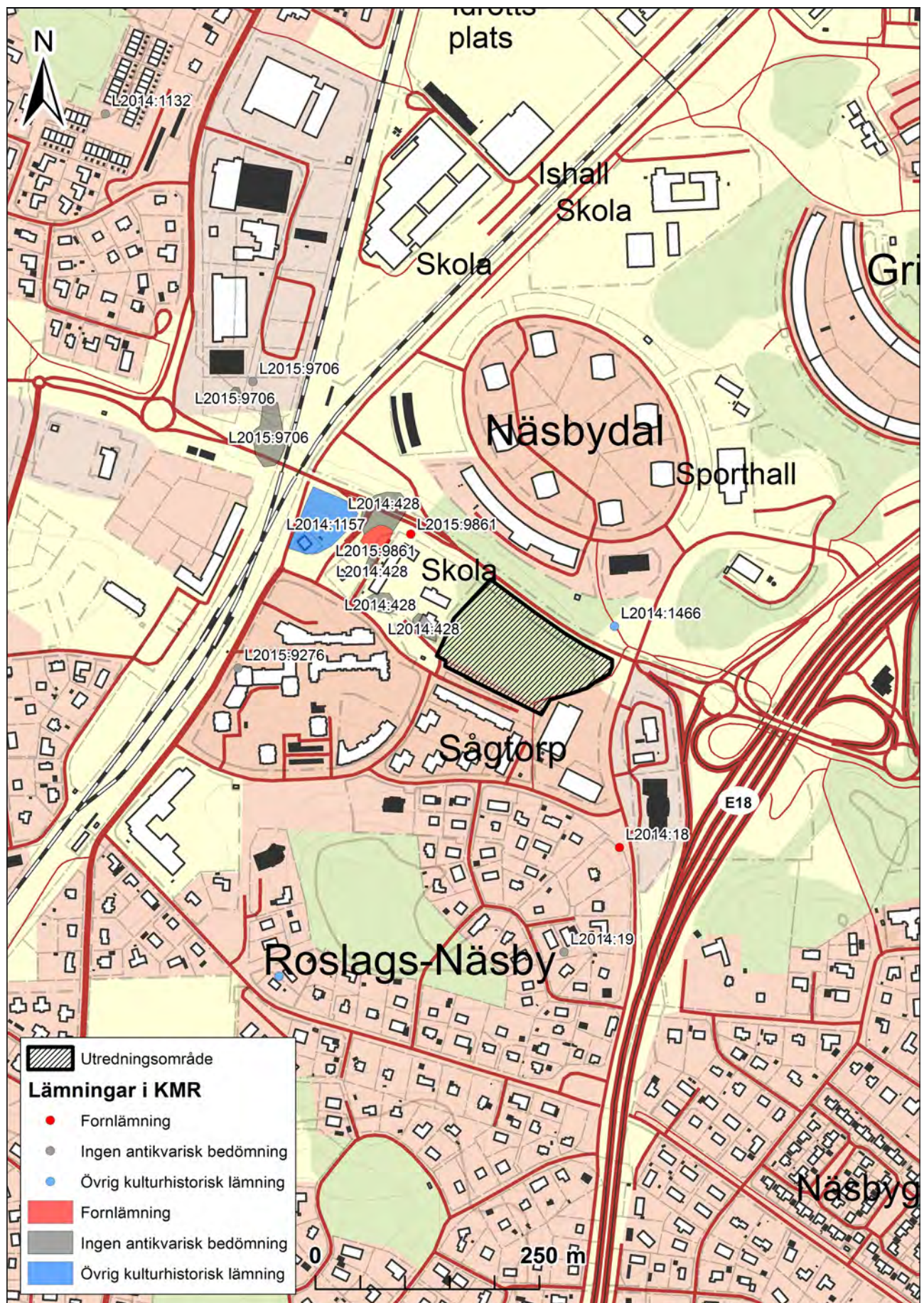
Som en del i arbetet med en ny detaljplan inom fastigheten Sågtorp 2 i Täby kommun har en arkeologisk utredning utförts av Arkeologgruppen AB. Utredningen avsåg att fastställa förekomst av eventuella fornlämningar inom detaljplansområdet. Området bestod av en skogbevuxen höjdrygg som under 1900-talet bebyggts med villor. Dessa revs under 1980-talet.

Efter fältinventering kunde två objekt urskiljas, ett läge för ett dragontorp och ett läge för Ytterby gård, med medeltida belägg. Inom de båda objekten grävdes sammanlagt tio provschakt. Dessa visade prov på olika aktiviteter i modern tid. Inga spår av fornlämningar påträffades.

INLEDNING

Med anledning av arbete med en ny detaljplan för fastigheten Sågtorp 2 i Täby kommun har Arkeologgruppen AB genomfört en arkeologisk utredning för att fastställa eventuell förekomst av fornlämningar inom ett avgränsat utredningsområde. Utredningen genomfördes i två etapper. Etapp 1 omfattade kart- och arkivstudier samt fältinventering. Inom etapp 2 utfördes utredningsgrävning inom de objekt som noterats inom etapp 1.

Beställare av uppdraget var Länsstyrelsen i Stockholms län och kostnadsansvaret bars av HSB Bostad.

Figur 2. Utnedningsområdet samt registrerade lämningar i KMR. Skala 1:6 000.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Utredningsområdet är beläget i ett hårt exploaterat område nära Täby centrum. Idag utgörs det av ett skogbevuxet höjddparti mellan E18 och Roslagsbanan, strax söder om Näsbydal. Historiskt sett har marken tillhört Ytterby som har skriftliga belägg från år 1386 (SDHK 13016). Enheten hade dock redan cirka år 1740 inlemmats i Näsby säteri. Inom ägorna fanns även ett dragontorp. Det kallas oftast Näsby dragonboställe, men uppsattes sannolikt ursprungligen av Ytterby. En ryttare (senare kallad dragon) antogs år 1692 i samband med att Indelningsverket etablerades (Ljungdahl m fl 2006:85). Var torpet låg då är obekant men det kan mycket väl redan då ha legat på den historiskt kända platsen. Det finns mycket få historiska kartor över Ytterby då ägorna som nämnts tidigt övertogs av Näsby.

Under 1900-talet bebyggdes området med villor av egnahemstyp. Den ekonomiska kartan från år 1953 visar sju bebyggda tomter, varav fem ingår i utredningsområdet. Villabebyggelsen revs under 1980-talet.

Idag ingår marken i fastigheten Sågtorp 2. Bebyggelsen vid Sågtorp låg söder om utredningsområdet, vid dagens Sågtorpsvägen. Den etablerades mot slutet av 1800-talet och revs under 1960-talet.

År 1906 etablerades Näsby folkskola direkt väster om utredningsområdet. Dess äldsta kvarvarande byggnad är från år 1926 i vad som idag heter Ytterby-skolan. En ytterligare skolbyggnad uppfördes år 1944, delvis på ett gravfält (L2014:428, L2015:9861; äldre beteckning RAÄ Täby 140:1-2). Gravfältet är idag splittrat i flera delar. Det är delundersökt åtminstone vid tre tillfällen, åren 1944, 1955-56, och 1980 (Grönwall 2016). Dateringen var övergripande vendel-/vikingatid. Undersökningen år 1980 berörde skolgårdens södra del, omedelbart intill utredningsområdets sydvästra del. Gravfältet kunde här inte ges någon avgränsning mot öster vid undersökningen.

Figur 3. Häradsekonomiska kartan upprättad åren 1901–1906.

Figur 4. Utsnitt ur ekonomiska kartan från år 1953, som visar bebyggelsen på höjden. Skala 1:5 000.

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Det primära syftet med den arkeologiska utredningen är att klarlägga om fornlämningar berörs av det planerade arbetsföretaget. Eventuella fornlämningar ska avgränsas inom utredningsområdet.

Resultaten ska kunna användas för kommunens och företagarens fortsatta planering och Länsstyrelsens tillståndsprövning. Målgrupper för den arkeologiska rapporten är följaktligen främst Länsstyrelsen, HSB och Täby kommun.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Inledningsvis gjordes en genomgång av befintliga digitala arkiv för att ge en så fullständig historisk bakgrund som möjligt för det aktuella området. De arkiv som användes var Lantmäteriets digitala historiska kartarkiv, Riksarkivet (mantalslängder och husförhörlängder) och Ortnamnsregistret.

Därefter gjordes en fältinventering där potentiella objekt identifierades, beskrivs och mättes in. I områdets sydvästra del finns ett antal skyddade träd. Då underlaget saknade avgränsning och definition av detta område krävdes en komplettering av underlaget för att arbetet skulle kunna gå vidare.

Efter samråd med Länsstyrelsen beslöts sedan om att utredningsgräva två objekt. Grävningen utfördes med hjälp av grävmaskin. Inmätning av schakten skedde med handhållen GPS.

Figur 5. Skyddsvärda träd i sydväst.

RESULTAT

Etapp 1

Etapp 1 bestod av fältinventering. En generell iakttagelse var att många spår fanns kvar från 1900-talsvillorna. Grunder fanns kvar på flera ställen liksom trädgårdsanläggningar och terrasseringsar. Vägarna genom området var fortfarande i bruk som gångstigar. På flera ytor fanns även äldre sophögar. Träd och buskar hade i princip fått växa fritt sedan bebyggelsen togs bort. Där fanns grova tallar och ekar, men även andra lövträd och en hel del sly.

Figur 6. Före detta trädgård, med terrass och murgröna. I bakgrunden Näsbydalsringen.

Av det gravfält som nämndes inledningsvis, med eventuell fortsättning inom området, syntes inga spår. Om det finns gravar kvar befinner de sig i området med de skyddsvärda träden, som inte ingick i utredningsområdet.

Två objekt noterades för vidare åtgärder i form av utredningsgrävning. De utgjordes av läge för dragontorpet (objekt 1) respektive Ytterby gårdstomt (objekt 2, se figur 9).

OBJEKT 1

Ett cirka 30×50 meter stort område i en svag sydsluttning. En viss markplanering hade skett för att jämna ut markytan. Bevuxet med mindre lövträd, sly och en del förvildade trädgårdsväxter. Överensstämmer översiktligt med läget för dragontorpet enligt den häradsekonomiska kartan.

Figur 7. Objekt 1. Foto från sydöst.

OBJEKT 2

Ett cirka 30×30 meter stort område, sluttande mot ostsydost. I nära anslutning till den äldre väg som genomkorsar utredningsområdet i sydväst-nordöstlig riktning. I markytan fanns en del spår av markbearbetning i modern tid.

Figur 8. Objekt 2. Foto från nordväst.

Etapp 2

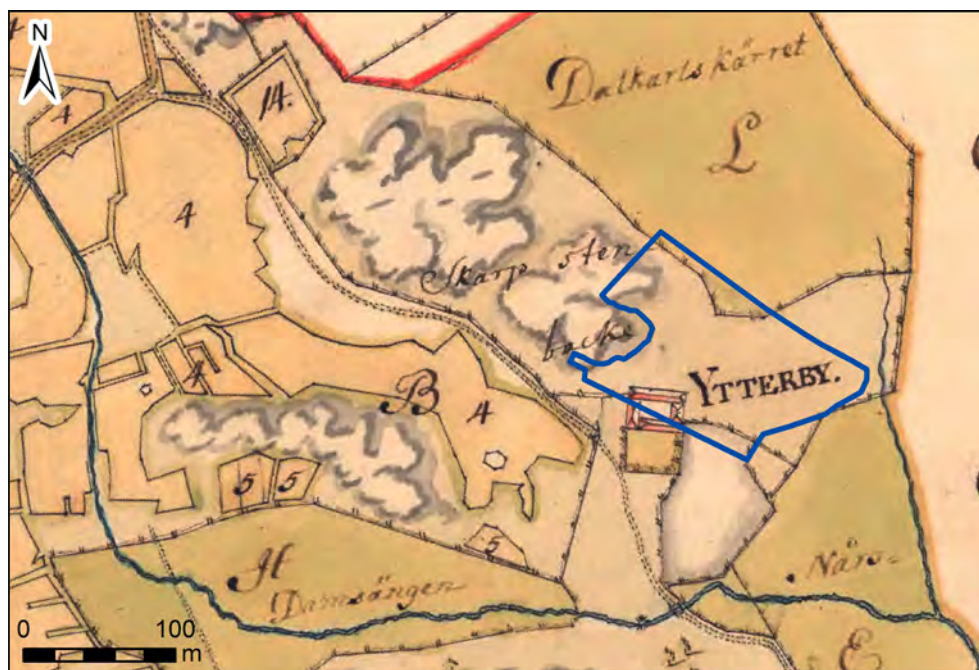
OBJEKT 1

Inom objekt 1 grävdes sju schakt omfattande cirka 70 kvadratmeter. De hade ett medeldjup av cirka 0,25 meter, förutom S119 som grävdes till cirka 1 meters djup. Schakten S110-S116 innehöll samtliga cirka 0,2 meter matjord under ett tunt lager av grästorv. I S119 var matjordslagret upp till 0,6 meter tjockt. Schakten visade att stora mängder skräp, till exempel krossat taktegel, fönsterglas, takpapp och plast, återfanns under matjorden. Detta tolkades som att skräpet kom från rivningen av 1900-talsvillorna. Möjligen har området efter rivningen täckts med ett tunt lager matjord. Alternativt har naturliga processer skapat matjordslagret. I S117 återfanns ett påfört lager av singel och grus. Sannolikt har denna yta använts för en etablering vid arbeten inom närområdet.

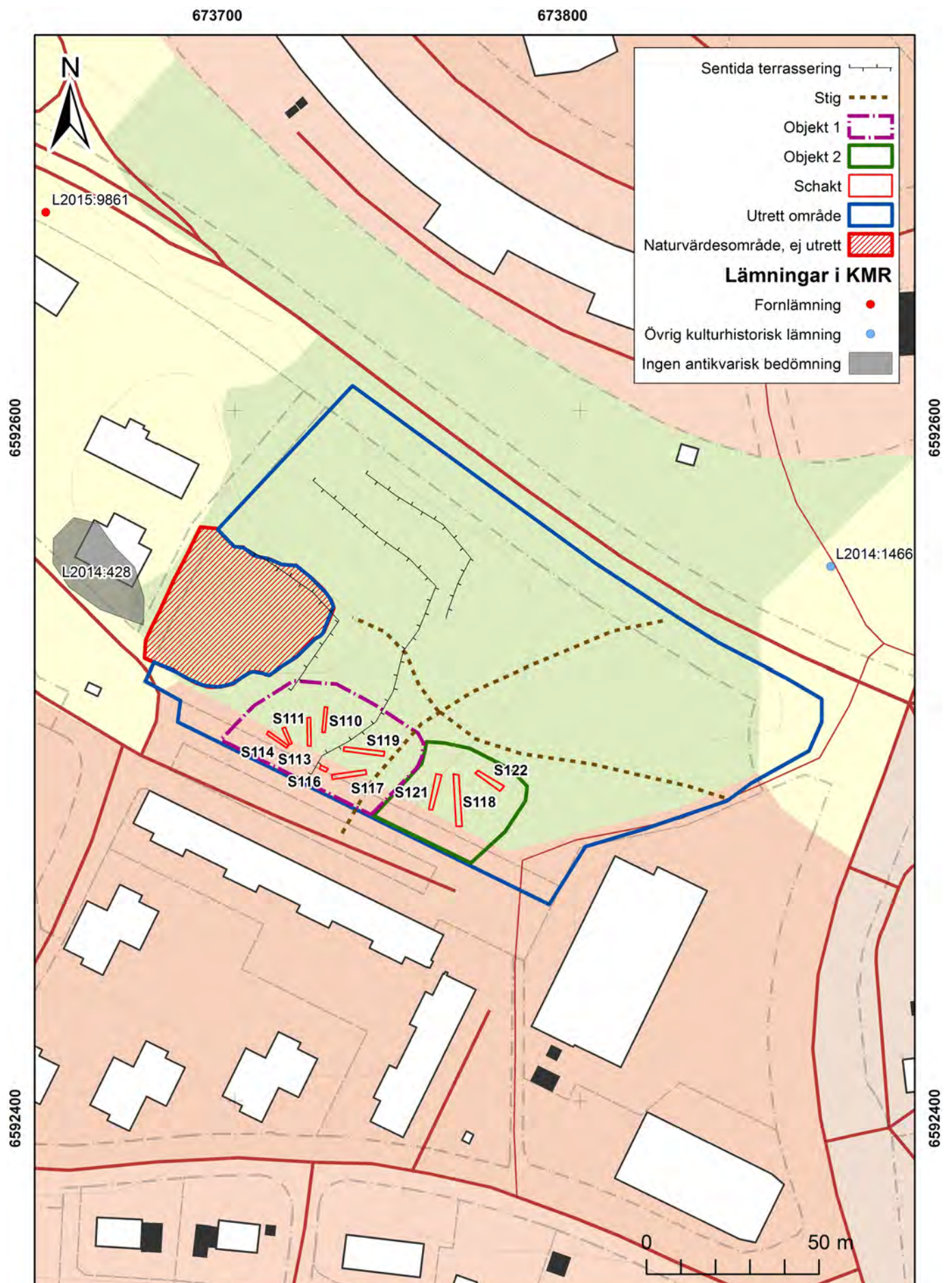
I botten av samtliga schakt kom sandig och grusig morän, i S110 med inslag av berg. Inga spår fanns av bebyggelse äldre än från 1900-talet.

OBJEKT 2

Tre schakt (S118, S121, S122) upptogs inom objekt 2. Det var tillräckligt för att konstatera att inga spår fanns av äldre bebyggelse. Den västra delen av objektet hade nyttjats för samma etablering som den som förekom i S117. I övrigt fanns även här ett cirka 0,2 meter tjockt lager matjord, här dock på ett underlag av silt i stället för morän. Både S121 och S122 innehöll gropar med modernt skräp.

Figur 9. 1742 års karta med det utredda området markerat i mörkblått.
Skala 1:5 000.

Figur 10. Schaktplan. Skala 1:1 500.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN I FÖRHÅLLANDE TILL UNDERSÖKNINGSPLANEN

Då undersökningsplanen utarbetades ingick fortfarande området med de skyddsvärda träden i utredningsområdet. När det klarlagts att området skulle skyddas från exploatering undantogs det därför från utredningen. Därmed kunde inte heller en eventuell fortsättning mot öster på gravfältet L2014:428 klarläggas. I övrigt följdes undersökningsplanen.

REFERENSER

Tryckta källor

Ljungdahl, J., Frejd, N. & Åström, H. 2006. *Torp i Täby – befintliga och försvunna*.
Täby Hembygdsförenings skrift nr 31.

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Ägodelning. Ytterby nr 1. A 108-37:1 (1742)

Häradsekonomiska kartan: Sollentuna J112-75-9 (1901–1906)

Ekonomiska kartan: Enebyberg J133-10I8f (1953)

SDHK (Svenskt Diplomatariums Huvudkartotek), Riksarkivet

Digitalt material

Grönwall, L. 2016. Skeletten på skolgården. *Fornminnesnytt*. Nr 16, årgång 8

<https://www.hembygd.se/taby/fornminnesnytt>

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Stockholm
Kommun	Täby
Landskap	Uppland
Socken	Täby
Fastighet	Sågtorp 2

Fornlämningsnummer	–
Lämningstyp	–
Datering	–

Typ av undersökning	Arkeologisk utredning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2021-10-12
Länsstyrelsens diarienummer	431-60600-2021
Uppdragsnummer i Fornreg	202101405
Arkeologgruppens projektnummer	P21063

Projektledare	Tomas Ekman
Fältpersonal	Tomas Ekman, Sabina Larsson

Undersökt yta	107 m ²
Inmätningsteknik	Handhållen GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd påträffades.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2022:16

